
Les desigualtats socials a la Catalunya actual

Marina Subirats

En aquest moment no tenim cap evidència clara del fet que les desigualtats socials a Catalunya estiguin augmentant, però sí, d'un conjunt de canvis que comporten perills d'augment d'aquestes desigualtats.

Si fem un balanç del que van representar els anys vuitanta per a la societat catalana, podem veure que, encara que lleugerament, les desigualtats van disminuir i es va aconseguir més cohesió social. La transició política va significar la possibilitat d'alliberar un gran nombre d'energies col·lectives i de canalitzar-les cap a la millora dels equipaments i dels serveis, tant en l'àmbit públic com privat. Tot això es va fer amb un tarannà on predominaven els valors democràtics i de solidaritat que va afavorir aquesta lleugera disminució de les desigualtats.

Als anys noranta, però, apareixen alguns trets que van en una altra direcció:

1. Els canvis cada vegada més ràpids en el sistema productiu i en el món del treball, que, encara que amb variacions conjunturals importants, mantenen altes taxes d'atur i de precarietat de les condicions de treball i tendeixen a desfer els perfils professionals estables, alhora que provoquen l'obsolescència de la qualificació d'amplis grups de la població activa.

2. L'acceleració dels canvis en l'estructura familiar, que va perdre la capacitat tradicional de fer-se càrrec dels grups més febles i de les tasques reproductives i de treball familiar.

3. La desacceleració de l'impuls democràtic col·lectiu i solidari i l'augment de la penetració de la individualització i els valors de

caràcter individual, fenomen que cal posar en relació amb els canvis i la pèrdua d'influència dels partits polítics i organitzacions que des dels anys seixanta van canalitzar aquest impuls democràtic.

4. L'arribada, encara limitada però ja socialment percebuda, de grups d'immigrants procedents de països del Tercer Món de cultura molt diferent de la nostra, que situa els catalans enfront d'un repte de solidaritat molt concret, més enllà de les declaracions genèriques antiracistes, i genera l'aparició d'una certa «por de l'altre».

5. L'aturada del desenvolupament d'un Estat del benestar que sempre ha estat bastant limitat, però que des de mitjans dels anys noranta presenta signes de començar a retrocedir, amb alguns problemes que es van fent visibles en l'educació i la sanitat i que, a mitjà termini, poden tenir conseqüències molt greus en l'augment de les desigualtats.

Aquest conjunt de processos està provocant canvis importants en l'estructura de les desigualtats socials. Els canvis en el sistema productiu i les millores dels anys anteriors han provocat, d'una banda, la modernització i la sofisticació de la societat catalana i la disminució de les desigualtats tradicionals entre nivells de vida i oportunitats al camp i a la ciutat. Però, de l'altra, ara hi ha altres grups que es troben amenaçats per l'exclusió. De fet, cal considerar que el model econòmic i social en què vivim presenta un conjunt d'oportunitats positives per a molts individus, en la mesura que facilita la llibertat i la mobilitat individuals, ja que tendeix a difuminar els papers socials estereotipats, propis de societats on la pertinença a grups socials concrets està ben delimitada. Però alhora aquest model genera, d'una manera sistèmica, l'exclusió, atès que les possibilitats, tant individuals com de grup, no són homogènies. L'afebliment de la consciència de grup fa més difícil la lluita per la igualtat dels grups desfavorits i, per tant, els equilibris de forces són més precaris, pel fet que tant els mecanismes socials com les ideologies van en la direcció d'afavorir els individus emprenedors i ben situats, i les xarxes col·lectives protectores de l'exclusió són febles.

Una ullada a la situació dels diversos grups socials permet de situar millor els punts problemàtics on les desigualtats es van fent més evidents:

— La classe treballadora industrial està patint un procés accelerat d'obsolescència i d'exclusió. Els resultats de l'enquesta metropolitana del 1995¹ van posar en relleu que, a la regió metropolitana, només el 28,7 % de les persones de divuit anys i més pertanyents a

1. O. NEL·LO; A. RECIO; M. SOLSONA; M. SUBIRATS, 1998, *La transformació de la societat metropolitana*, Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.